

A BŰNÖZÉSFÖLDRAJZ HELYE A FÖLDRAJZTUDOMÁNYBAN

A cikk szerzője kísérletet tesz a bűnözésföldrajz tudományon belüli elhelyezésére. Különböző kutatások alapján a bűnözés és a földrajzi hely közötti kapcsolat vizsgálatából von le következtetéseket és tesz megállapításokat. A bűnözés jellemzői alapján mutatja be a bűnüldözés területi különbségeit. A kriminálgeográfia értelmezhető úgy, hogy a szociálgeográfia egyik ágazata, amely a bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek a tér- és időbeli aspektusait vizsgálja. A kriminológia és a társadalomföldrajz között kölcsönös és alárendelt kapcsolati rendszer áll fenn. A bűnügyi nyilvántartás a bűnözésföldrajz fontos meghatározó eszköze. A bűnügyi adatok rendszere célirányos adatgyűjtéssel tölthető fel, amely a bűnmegelőzést és a felderítést segíti elő.

1. A BŰNÖZÉSFÖLDRAJZ

A földrajz a Földet beborító komplex földrajzi burok mindenkori állapotának, folytonos változásának leírásával, értelmezésével és tudományos igényű értékelésével foglalkozik, kiemelt figyelmet fordítva a földrajzi környezet és a benne élő társadalom közötti kölcsönhatásokra. A földrajztudomány fő feladata a földrajzi buroknak és a benne lejátszódó térbeli folyamatoknak a tudományos vizsgálata.

A geográfia összefoglalja, rendszerezi és közvetíti azokat az ismereteket, melyek az emberek valóságú világképének kialakulásához szükséges. A földrajzi burok természeti eredetű jelenségeit kizárólag a természettudomány eszközeivel és részben tapasztalati, részben kísérletekkel alátámasztott módszereivel lehet megismerni, ezért a természetföldrajz a természettudományok körébe tartozik.

A társadalomföldrajz, amely a földrajzi környezet és a társadalom működése során létrejövő kölcsönkapcsolatokat vizsgálja, kutatási feladatait társadalomtudományi módszerek és eszközök alkalmazásával oldja meg, ezért a társadalomtudományok része. Az egyre szaporodó ágazati területek helyett a természeti és társadalmi területek egységbe foglalása a regionális földrajz. A regionális földrajznak rendszertani felosztásában a kutatás keretétől szolgáló térbeli egységek: tájak, kistérségek, régiók és országok jelennek meg. Az ágazati földrajz feladata a jelenségek típusainak kialakítása, a közöttük lévő összefüggések törvényszerűségeinek megállapítása és rendszerezése (<http://ttmk.nyme.hu/>).¹

A földrajztudomány felépítésének rövid áttekintése után feltehetjük a kérdést, hogy a tudományon belül hol helyezkedik el a bűnözésföldrajz? Nos, erre nem könnyű a válasz. Több kutató kísérletet tett a bűnözésföldrajz helyének meghatározására. Tóth Antal (2007)² munkájában részletes és átfogó képet ad korábbi kutatók megállapításairól, hogy valójában milyen tudományterületeket foglal magába a bűnözésföldrajz és hol, melyik tudományterülethez áll a legközelebb.

Kerecsi Klára (2003)³ nézete szerint a kriminálgeográfia a kriminológia területe, de a bűnözési térkép a földrajz tudományterületén alkalmazott eszközt jelenti. Hentig (1961)⁴ szerint a bűnözésföldrajz nem más, mint a bűnözés és a klíma, a föld, a táj, a történelem, a gazdaság, valamint a demográfiai jellemzők viszonyításából adódó térkép.

Herold (1973)⁵ a bűnözés és a földrajzi hely közötti kapcsolatot vizsgálta, olyan bűnügyi jellemzők alapján, amelyekből a bűnözés volumene állapítható meg. Az 1977-es⁶ munkájában a kriminálgeográfiát céltudományként határozza meg, mely segítséget nyújt a bűnügyi felderítő munkában.

¹ <http://ttmk.nye.hu/>: A regionális és az általános ágazati földrajz feladata (megnyitva: 2011. 02. 23.)

² Tóth A. (2007): A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében Debreceni Egyetem pp.8-10.

³ Kerecsi K. (2003): A kriminológiai és a büntetőpolitika kapcsolata. Kriminológiai tanulmányok 40. OKRI, Budapest, pp. 121-159.

⁴ Hentig, H.V. (1961): Der kriminelle Mensch im Kräftepiel von Zeit und Raum. - In: Das Verbrechen 1. Berlin, pp. 212.

Hellmer (1972)⁷ a bűnözésföldrajzot a kriminológia és nem a földrajz részének tekinti, amely a bűnözés jellemzői alapján mutatja be a bűnüldözés területi különbségeit. Rolfes, M. (2003)⁸ véleménye szerint a bűnözésföldrajz geográfusok nélkül is „megrajzolható”.

Schwind (2000)⁹ a kriminálgeográfiát a kriminológia egyik ágának tekinti, melynek értelmezéséhez a magatartás, a tér és az idő egységeinek felhasználása szükséges.

Kobolka István (2003)¹⁰ a bűnözésföldrajzot egy összevonható vagy egyesíthető biztonságföldrajzhoz, a földrajztudomány részdiszciplínájához sorolja.

Herbert (1982)¹¹ és Kovács Zoltán (1990)¹² szerint a kriminálgeográfia a szociálgeográfia egyik új irányzata, amely a kriminológia és a társadalomföldrajz közötti több tudományt érintő kapcsolatot jelenti. Berényi István (1992)¹³ szerint a bűnözésföldrajz a szociálgeográfia egyik ágazataként értelmezhető, amely a tér, a társadalmi csoportok és a bűnesetek összefüggéseire világít rá.

Mátyás Szabolcs (2007)¹⁴ megállapítja, hogy a bűnözésföldrajz egy olyan mesterségesen létrehozott tudományterület, amely a bűnügyi tudományok és a földrajz együttes ismereteit használja fel.

Értelmezésben a kriminálgeográfia a szociálgeográfiai ágazata, amely a bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek a tér- és időbeli aspektusait vizsgálja. A kriminológia és a társadalomföldrajz között kölcsönös és alárendelt kapcsolati rendszer áll fenn.

Egyet értek azon kutatók véleményével, akik a bűnözésföldrajzot nem tartják önálló tudományágnak, mivel főképp a kriminológia, a szociológia és a szociálgeográfia ismereteit használja fel.

Kétséget kizárón kijelenthető az is, hogy a kriminálgeográfia a társadalomföldrajzhoz és a bűnügyi tudomány területeihez áll legközelebb, ezért a bűnügyi térkép megrajzolásához ezen ismeretek elengedhetetlenek. A szociológia a bűnözés jelenségére világít rá akár lokális közösségi, avagy társadalmi szinten.

A bűnözésföldrajz felhasználja az említett tudományterületeken kívül a demográfiát, az etnográfiát, a pszichológiát, az építészetet, a kartográfiát, valamint a térinformatikát.

⁵ Herold, H. (1973): Földrajz és bűnözés. Belügyi Szemle Tájékoztató 17. szám pp. 79-85.

⁶ Herold, H. (1977): Die Bedeutung der Kriminalgeographie für die polizeiliche Praxis. Kriminalistik 7. pp. 289-296.

⁷ Hellmer, J. (1972): Kriminalitätsatlas der Bundesrepublik Deutschland und West-Berlins. Ein Beitrag zur Kriminalgeographie. Schriftenreihe des Bundeskriminalamtes, Bundeskriminalamt, Wiesbaden, pp. 13-39. und 81-85.

⁸ Rolfes, M. (2003): Sicherheit und Kriminalität in Deutschen Städten. Über die Schwierigkeiten, ein soziales Phänomen räumlich zu fixieren. Berichte zur deutschen Landeskunde 4. pp. 329-348.

⁹ Schwind, H. D. (2000): Raumstruktur und Kriminalität (Kriminalgeographie). - In: H. D. Schwind.: Kriminologie: Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, pp. 289-307.

¹⁰ Kobolka I-Ritecz Gy -Sallai J. (2003): The Criminal Geography of the Borders of the Republic of Hungary at the Millennium. Európa 2002 2. pp. 35-44.

¹¹ Herbert, H. (1982): The Geography of Urban Crime. Longman, London, pp.120.

¹² Kovács Z. (1990): A bűnözésföldrajz szerepe a városi környezetminősítésben. Műhely 6. MTA FKI, Budapest, pp. 13.

¹³ Berényi I. (1992): Az alkalmazott szociálgeográfia elméleti és módszertani kérdései. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp.165.

¹⁴ Mátyás Sz. (2007): A határon átnyúló magyar-román rendvédelmi együttműködések bűnözésföldrajzi kérdései. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp. 317-321.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ERDEI Gábor

Budapest, 2013.
6. évfolyam 4. szám

Általános társadalom- és gazdasági földrajz	Regionális társadalom- és gazdasági földrajz	Ágazati társadalom- és gazdasági földrajz	Társadalom-földrajz	Emberföldrajz
Általános emberföldrajz	Emberi rasszok földrajza	Szabadidő- magatartás földrajza	Népesség-földrajz	Egészség-földrajz
Etnikai földrajz	Nyelvföldrajz	Kulturális földrajz	Európai intézmények földrajza	Művészet földrajz
Alkotásföldrajz	Vallásföldrajz	Általános vallásföldrajz	Bibliai földrajz	Regionális vallásföldrajz
Településföldrajz	Általános településföldrajz	Faluföldrajz	Városföldrajz	Település-marketing
Városökológia	Politikai földrajz	Választások földrajza	Biztonság-földrajz	Közigazgatási földrajz
Katonaföldrajz	Alkalmazott katonaföldrajz	Általános katonaföldrajz	Szociál-geográfia	Bűnözésföldrajz
Észlelésföldrajz	Magatartás-földrajz	Feminista földrajz	Gazdasági földrajz	Ágazati gazdasági földrajz
Általános gazdasági földrajz	Dinamikus gazdasági földrajz	Regionális gazdasági földrajz	Világgazdaság földrajza	Primér szektor földrajza
Mezőgazdaság földrajza	Erdészeti földrajz	Halászat földrajza	Szőlészet és a borászat földrajza	Szekunder szektor földrajza
Iparföldrajz	Bányászati földrajz	Ipari parkok földrajza	Természeti erőforrások földrajza	Tercier szektor földrajza (infrastruktúra földrajza)
Közlekedésföldrajz	Telekommunikáció földrajza	Kereskedelem földrajza	Turizmus földrajza	Kvaterner szektor földrajza
Innováció földrajz	Történeti földrajz	Proszopográfia		

1. táblázat: A bűnözésföldrajz lehetséges helye a Vofkori László (2003)¹⁵ által megalkotott társadalom- és gazdaságföldrajz tudományrácsban

2. A BŰNÖZÉS TERJEDELME

A társadalmi jelenségeket vizsgálók előtt a kutatások eredményeiből ismert az a tény, melyet a mindennapok tapasztalatai is megerősítenek, hogy az egyes jelenségek gyakorisága térben és időben különböző. Ez a természetes tény jelentős a negatív, ezen belül a deviáns magatartások körében. A negatív magatartások gyakoriságának életkor, családi állapot,

¹⁵ Vofkori L. (2003): A földrajztudomány rendszertana Pro-Print Könyvkiadó Csíkszereda pp. 25-28.

iskolai végzettség, anyagi és társadalmi helyzet szerinti eltérései a különböző tudományágak által gyakran vizsgált, a szakirodalomban rendszeresen tárgyalt tények. A területi különbségek vizsgálatát alapvetően az indokolja, hogy a negatív magatartások eltérései a demográfiai-társadalmi kategóriák mellett területenként is különböznek.

Vavró István (1985)¹⁶ már a 80-as években arra a következtetésre jutott, hogy a jelenségek területi különbségei mögött a népesség jelzett ismérvei szerinti struktúráinak különbségei húzódnak meg. A jelenségek elsődleges területi eltérései alapvetően különböző területek népességstruktúrájának eltéréseivel magyarázhatók. Az eltérés a bűnözésnél további elemmel bővül, melyek kiegészülnek a sérthető vagy veszélyeztethető értékek területi különbségeivel is. A területi adatok elemzésekor, fontos a bűnözési alany vizsgálata, mivel a területi egységek különbségei mögött nemcsak a népesség eltérő bűnözési gyakorisága, hanem a felderítési arány területi különbözősége is mutatkozik. A bűnözés területi különbségeit a bűncselekmények és a bűnelkövetők száma alapján vizsgáljuk. Az egyes területi egységek vizsgálta azért szükséges, mert a bűnözésről, annak volumenéről és gyakoriságáról alkotott kép túlzottan általános, nem mutatja pontosan a jelentős területi különbségeket.

Habony János (1986)¹⁷ a bűnözésföldrajz vizsgálatában a bűnözés terjedelmét két mutatószámmal jellemezte, mely szerint meghatározott területen és időegység alatt elkövetett bűncselekmények száma, illetőleg ugyanazon területen és időegység alatt bűncselekményt elkövetők számával definiálható. Az adatok önmagukban nem jelentenek sokat, mert csupán más adatokkal összehasonlítva mutatják meg a bűnözés volumenét, vagy ami ennél is fontosabb, a társadalomra veszélyes cselekmények súlyát és a változás irányát.

Tremmel Flórián, Fenyvesi Csaba és Herke Csongor (2005)¹⁸ közösen készített munkájában a bűnügyi nyilvántartást tartotta a bűnözésföldrajz fontos meghatározó eszközének. A bűnügyi nyilvántartás az adatok rendszerbe foglalt tárháza, amelyet célirányos adatgyűjtéssel töltenek fel a megelőzést, és felderítést segítő, sokirányú adatszolgáltatás érdekében.

Jelentősége abban áll, hogy az adatok rendszerbe foglalása teszi lehetővé a következtetések levonását a bűncselekmények tettesekre vagy a bűncselekmények elkövetésének körülményeire.

3. ÖSSZEFOGLALÓ

A földrajz a Földet beborító komplex földrajzi burok mindenkori állapotának, folytonos változásának leírásával, értelmezésével és tudományos igényű értékelésével foglalkozik, kiemelt figyelmet fordítva a földrajzi környezet és a benne élő társadalom közötti kölcsönhatásokra. A földrajztudomány fő feladata a földrajzi buroknak és a benne lejátszódó térbeli folyamatoknak a tudományos vizsgálata. A geográfia összefoglalja, rendszerezi és közvetíti azokat az ismereteket, melyek az emberek valóság-hű világképének kialakulásához szükséges. A földrajzi burok természeti eredetű jelenségeit kizárólag a természettudomány eszközeivel és részben tapasztalati, részben kísérletekkel alátámasztott módszereivel lehet megismerni, ezért a természetföldrajz a természettudományok körébe tartozik.

A társadalomföldrajz, amely a földrajzi környezet és a társadalom működése során létrejövő kölcsönkapcsolatokat vizsgálja, kutatási feladatait társadalomtudományi módszerek és eszközök alkalmazásával oldja meg, ezért a társadalomtudományok része. Egyes kutatók nézete szerint a kriminálgeográfia a kriminológia területe, de a bűnözési térkép a földrajz tudományterületén alkalmazott eszközt jelenti, míg mások szerint a bűnözésföldrajz nem más, mint a bűnözés és a klíma, a föld, a táj, a történelem, a gazdaság, valamint a demográfiai jellemzők viszonyításából adódó térkép.

A bűnözés és a földrajzi hely közötti kapcsolat vizsgálatából a bűnözés volumene állapítható meg. Vannak olyan nézetek, melyek a bűnözésföldrajzot a kriminológia és nem a földrajz részének tekintik, amely a bűnözés jellemzői

¹⁶ Vavró I. (1985): A bűnözés területi különbségei Statisztikai Szemle 1985/10. pp. 988-1000.

¹⁷ Habony J. (1986): A beilleszkedés és a bűnözés Zrínyi Katonai Kiadó Budapest pp.21-22.

¹⁸ Tremmel F.-Fenyvesi Cs.-Herke Cs. (2005): Kriminálisztika Tankönyv és Atlasz Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs pp. 228.

alapján mutatja be a bűnüldözés területi különbségeit. Más kutatások szerint a kriminálgeográfiát a kriminológia egyik ágának tekintik, melynek értelmezéséhez a magatartás, a tér és az idő egységeinek felhasználása szükséges.

A kriminálgeográfia értelmezhető úgy, hogy a szociálgeográfiai ágazata, amely a bűnözésnek, mint társadalmi tömegjelenségnek a tér- és időbeli aspektusait vizsgálja. A kriminológia és a társadalomföldrajz között kölcsönös és alárendelt kapcsolati rendszer áll fenn. A bűnözés területi különbségeit a bűncselekmények és a bűnelkövetők száma alapján vizsgáljuk. Az egyes területi egységek vizsgálta azért szükséges, mert a bűnözésről, annak volumenéről és gyakoriságáról alkotott kép túlzottan általános, nem mutatja pontosan a jelentős területi különbségeket. Az adatok önmagukban nem jelentenek sokat, mert csupán más adatokkal összehasonlítva mutatják meg a bűnözés volumenét, vagy ami ennél is fontosabb, a társadalomra veszélyes cselekmények súlyát és a változás irányát.

A bűnügyi nyilvántartást a bűnözésföldrajz fontos meghatározó eszköze. A bűnügyi adatok rendszere célirányos adatgyűjtéssel tölthető fel, amely a bűnmegelőzést és felderítést segíti elő.

Kulcsszavak: földrajz, földrajzi burok, földrajzi környezet, élő társadalom, természetföldrajz, társadalomföldrajz, kriminálgeográfia, kriminológia területe, biztonságföldrajz, mesterséges tudományterület, szociológia, szociálgeográfia, népességstruktúra, bűnözés terjedelme, bűnügyi nyilvántartás.

Keywords:

HIVATKOZÁSOK

- Berényi I. (1992): Az alkalmazott szociálgeográfia elméleti és módszertani kérdései. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp.165. <http://ttmk.nye.hu/>: A regionális és az általános ágazati földrajz feladata (megnyitva: 2011. 02. 23.)
- Habony J.(1986) A beilleszkedés és a bűnözés Zrínyi Katonai Kiadó Budapest pp.21-22.
- Hellmer, J. (1972): Kriminalitätsatlas der Bundesrepublik Deutschland und West-Berlins. Ein Beitrag zur Kriminalgeographie. Schriftenreihe des Bundeskriminalamtes, Bundeskriminalamt, Wiesbaden, pp. 13-39. und 81-85.
- Henting, H.V. (1961): Der kriminelle Mensch im Kräftenspiel von Zeit und Raum. - In: Das Verbrechen 1. Berlin, pp. 212.
- Herbert, H. (1982): The Geography of Urban Crime. Longman, London, pp.120.
- Herold, H (1973): Földrajz és bűnözés. Belügyi Szemle Tájékoztató 17. szám pp. 79-85.
- Herold, H. (1977): Die Bedeutung der Kriminalgeographie für die polizeiliche Praxis.Kriminalistik 7. pp. 289-296.
- Kerezsi K.(2003): A kriminológiai és a büntetőpolitika kapcsolata. Kriminológiai tanulmányok 40. OKRI, Budapest, pp. 121-159.
- Koblak I-Ritecz Gy -Sallai J. (2003): The Criminal Geography of the Borders of the Republic of Hungary at the Millennium. Európa 2002 2. pp. 35-44.
- Kovács Z. (1990): A bűnözésföldrajz szerepe a városi környezetminőségben. Műhely 6. MTA FKI, Budapest, pp. 13.
- Mátyás Sz. (2007): A határon átnyúló magyar-román rendvédelmi együttműködések bűnözésföldrajzi kérdései. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, pp. 317-321.
- Rolfes, M. (2003): Sicherheit und Kriminalität in Deutschen Städten. Über die Schwierigkeiten, ein soziales Phänomen räumlich zu fixieren. Berichte zur deutschen Landeskunde 4. pp. 329-348.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E**ERDEI Gábor****Budapest, 2013.
6. évfolyam 4. szám**

- Schwind, H. D. (2000): Raumstruktur und Kriminalität (Kriminalgeographie). - In: H. D. Schwind.: Kriminologie: Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen. Kriminalistik Verlag, Heidelberg, pp. 289-307.
- Tóth A.(2007): A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében Debreceni Egyetem pp.8-10.
- Tremmel F.-Fenyvesi Cs.-Herke Cs. (2005): Kriminalisztika Tankönyv és Atlasz Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs pp.228.
- Vavró I. (1985): A bűnözés területi különbsége Statisztikai Szemle 1985/10. pp. 988-1000.
- Vofkori L. (2003): A földrajztudomány rendszertana Pro-Print Könyvkiadó Csíkszereda pp. 25-28.